

Fotboll är underbart

En essä med anledning av pågående världsmästerskap 2026

Anders Hedin

När jag sätter rubriken på denna essä tänker jag inte bara på Österrikes och Algeriets möte i årets (2026) världsmästerskap.¹ Eller att i titelsättandets minut Japan tar ledningen mot Brasilien! Utan även på min debutmatch i IFK Motalas pojklag i fotboll någon gång i början av 50-talet. Kanske upplevde jag då några stunder av lycka. Jag inträdde i en ny värld. En värld av *tävlingar*, där framgång inte handlade om att sätta ett nytt kryss i fågelboken, utan målsättningen [sic] var att sparka eller nicka in en boll av läder i en bur av nätmaskor. I Motala anmälde jag mig till träning i IFK (Idrottsföreningen Kamraterna), vars hemmaplan låg på södra sidan om Motala ström och Göta kanal, där vi bodde. På norra sidan fanns Zeros, ett med tanke på den engelska betydelsen diskutabelt namn på en fotbollsklubb. I östra delen av stan fanns MAIF (Motala Allmänna Idrottsförening), som hade det bästa fotbollslaget (se nedan). I väster tog Vättern vid, så där fanns ingen plan att spela på, däremot spelades under vintern bandymatcher på dess is. Längre mot öster, i småorterna på östgötaslätten, fanns andra lag. Inget av dessa lag, inklusive Motalas tre, hade haft några större framgångar i mitten av

femtioalet. De harvade i de lägre divisionerna och några i de absolut lägsta. Ännu längre österut fanns mer framgångsrika lag, av vilka IFK Norrköping och Åtvidabergs FF spelade i den högsta divisionen, allsvenskan. Norrköping var det mest framgångsrika, svenska mästare flera gånger om, anförda av de legendariska bröderna Nordahl.²

Innan jag gav mig in på fotbollen på "allvar", det vill säga enrollerade mig i ett formaliserat lag, spelade vi knattar spontant på ett gårde. Vi delade in oss i "lag" genom att de två som ansågs vara bäst drog lott och sedan turvis valde spelare. När jag tyckte jag var mogen större uppgifter och spela på en riktig (och jämnare) plan hänvisades jag förstås till ett pojklag. Vi var fortfarande knattar, ännu inte tonåringar, och alla drömde vi om att nå Nordahlsk kaliber med tiden. Det vore största lycka. Nog för att de lag vi spelade mot delade vår målsättning, liksom drömmarna, men målet var inte detsamma som vårt; de skulle sparka eller nicka bollen in i *vårt*, vilket vi förstås försökte hindra dem från, samtidigt som de hindrade oss i vår målsättning, att sparka eller nicka in den i *deras*. Detta, att hindra motståndarlaget från att göra mål, var lika viktigt som att själv göra mål, men bara nästan, varför vi spelade *offensivt* (numera undrar man om inte det motsatta gäller i de stora mästerskapen, men vi var ingen elit). Det var i stort sett spelets regler, som vi med lust och glädje omfattade. Men där fanns en förarglig regel, som vi i knattefotbollen inte ägnat en tanke, och som nu hindrade oss i vår målsättning. Åtminstone mig som fick spela på vänster ytterplats – den minst eftertraktade platsen – där jag inte behövde bekymra mig särskilt mycket om att hindra motståndarnas måluppfyllande – det var *försvarets* uppgift – utan fastmer att springa fram och tillbaka på vänstersidan. Det var min uppgift. Noga tillsagd "att hålla min kant". Där skulle jag ta emot *passningar* från mina kamrater, sedan föra bollen några meter framåt och skyffla in den i mitten av planen. Den förargliga regeln innebar att när bollen sparkades till mig måste jag ha minst en motspelare (utöver målvakten) mellan

mig och målet. Jag iakttog sällan den regeln, eller min medspelare sparkade bollen för sent då jag redan lämnat motspelaren bakom mig, och jag blev avblåst för vad som kallades *offside*.

Nu hände sig en dag (en söndag, tror jag) att vi skulle spela mot ett lag på "bondvischan" som vi sa. Det var dessutom min debutmatch och jag var ganska nervös. Motståndarlaget fanns i en liten ort åt sydost; jag minns inte om det var just Klockrike, så det kan ha varit Österstad, Lönsås eller Fornåsa, men alla dessa ligger längs vägen till Klockrike så vi tog den hur som helst.³ Vi cyklade, en dryg mil, bytte om, spelade matchen, bytte om och cyklade hem. Om det låter väl prosaiskt, så låt mig tillägga att upplevelsen var, ja, närmast existentiell. Jag hade nämligen en lycka, en ingift farbror som spelat i svenska landslaget. Vad tänkte han, min farbror Eugen (Boström, svensk mästare för IFK Eskilstuna 1921 och landslagsspelare samma år), när han drog på sig landslagströjan och knöt dubbskorna inför sin debutmatch, mot Estland? Vad tänkte jag när jag drog den blå IFK-tröjan över huvudet, den minst eftertraktade tröjan men med högsta numret, två ettor på ryggen, och snörde på mig skorna, inga läderdojor med dubbar utan simpla grå gymnastikskor (som det hette). Jag tänker, i skrivande stund, att vi tänkte detsamma: "Jag är någon. Utvald, en i laget."

Hans match slutade mållös. Men han var försvarare, halvback. Jag var anfallare, ytter. Hur min match slutade? Jodå, vi vann med ett mål mot noll. Och jag gjorde målet. Och blev stor hjälte. Nyheten om segern och min fullträff hade hunnit före vår återkomst till Motala, det fanns ju telefoner på den tiden även om de inte var mobila, och vi, och i synnerhet jag, möttes med jubel (nåja, en överdrift, men känslan må vara mig tillåten). Så hur gick det till?

Efter att jag tidigare under matchen alltför ivrigt rusat i väg och lagt alla motståndare bakom mig innan bollen slogs, och följaktligen blivit avblåst, började jag bli trött. Matchen stod och vägde. Inga mål gjorda så långt av någondera laget. Bara minuter

kvar. Skulle matchen sluta oavgjord 0-0, som farbror Eugens? Av ren trötthet, tror jag, stod jag därför på regelrätt sida när bollen plötsligt damp ner framför fötterna. En motståndarback, en kraftig bondpojke, rusade mot mig. Förskräckt insåg jag: "ingen rush framåt, bäst att få i väg bollen illa kvickt, in i mitten". Tänkt och gjort. Inte riktigt! Jag träffade bollen fel, men med kraft och oavsiktlig skruv. Bollen seglade upp i vind, vred sig i målets riktning, för långt fram för att nå mina medspelare men också över motståndarna och den överraskade målvakten, och nästlade sig in i nätmaskorna.

Vårt seniorlag harvade i division fyra, pojklaget förstås längst ner i systemet, men ändå registrerat. Inget av dem mycket att hurra för. I Motala fanns som sagt också MAIF, vars seniorlag under andra hälften av femtiotalet gick, efter ett år i taget i mellanliggande divisioner, rakt upp i allsvenskan, en sensationell bedrift. Och jag vill minnas att alla spelare var egna produkter. Någon värvning förekom inte, inte ens från traktens andra lag. Laglojaliten var stor. Alla Motalabor gladda sig förstås, oavsett lokala lagsympatier, åt MAIFs framgångar. En spelare utmärkte sig speciellt, Gösta "Lövet" Löfgren, vars prestationer resulterade i en plats i det svenska VM-laget 1958. Och i VM hade ju det svenska laget framgångar, beundrade av mig och de flesta andra Motalaborna i en TV utställd i skyltfönstret i stadens enda radio- och TV-affär. En TV var ännu inte var familjs egendom.

Om fotbollstaktik visste vi "smågryn" i pojklagen på femtiotalet ingenting. Vi hörde aldrig ordet "taktik" nämnas, men vi skulle hålla våra "platser". De vi såg upp till var "dribblers", de som ensamma kunde ta sig igenom ett helt motståndarförsvar med bollen klistrad vid foten, typ Nacka Skoglund och långt senare Maradona.⁴ Och "spelsystemet" var alltid 5-3-2, alltså fem "forwards" med en genombrottscenter, typ Gunnar Nordahl, i mitten, allas vår idol (jag har faktiskt träffat honom, på brandstationen i Norrköping, där han arbetade innan han blev

proffsspelare i Milan). Inte som nu 2-4-4 som verkar vara vanligast. Det gjordes troligen långt fler mål förr, inte bara av Nordahlbröderna. Min farbrors Estlandmatch som slutade mållös var snarast ett undantag, Sverige spelade då 5-3-2, Estland 5-2-3.

Min grundinställning är: må bästa lag vinna. Men fotboll är ett komplext spel. Variationsrikedomen i spelet är enorm och det är inte alltid den skickligaste som vinner, och däri ligger mycket av fascinationen i spelet. Där finns alltid en möjlighet för "the underdog". Och det är naturligt för oss att känna för "the underdog", åtminstone så länge vi bortser från den lokala/nationella anknytningen. Men finns inte här en "moralisk" fråga? Borde inte alltid "bästa lag" vinna? Om man nu skulle poängsätta lagen, som till exempel backhoppare, för stil och annat, och inte bara räkna mål eller, i backhopparens fall, längd – vad och hur bedömer man då? Att ett lag fungerar som ett "team" där alla håller sina föreskrivna markeringar och positioner, passar inom laget, fram och tillbaka, spelar "enkelt", det vill säga väljer att spela defensivt, och därmed på alla sätt förhindrar motståndarens målgörande, är inte det ett slags "skicklighet"?

Men snarare än att belönas borde det ge poängavdrag. Frustrationen på planen idag måste vara enorm när spelarna alltid har en överrock. Som drar i tröjan, håller fast armen. Brottar ner en. Och det är ju målen som för oss åskådare är förlösande. Tänk en löparbana, där löparna hela tiden springer avsiktligt i vägen för varandra. Det skulle likna en Monte Python cirkus eller amerikansk fotboll, en avart enligt min mening. Nåväl, var sport och varje aktivitet har sina förutsättningar och regler.

I sportjournalisten Erik Nivas intervju med en bekymrad engelsk ungdomstränare beklagar sig denne över den gällande fotbollsdoktrinen:

Nu har alla bestämt sig för att våra ungar ska passa i alla lägen – men likafullt kväver vi deras naturliga instinkt, deras förmåga att ta egna beslut och spela efter eget huvud. Om fem eller tio år kommer du att få se en hel generation engelska spelare som slår

riskfria sidledes passningar i alla lägen. Proffssklubbarna skapar fotbollsrobotar som gör som de blivit tillsagda att göra. (Niva, s. 223-224).

Har spelarna själva roligt? Eller är det bara ett arbete? Ja, jag tror faktiskt att de har det. Även de professionella. Eller vill ha det. Spelet ska vara konst, lek, skapande, "själ". En kulturyttring. Nu är det ett hårt men välbetalt arbete, och jag tror, att de som alla andra professionella artister, skådespelare och andra kulturarbetare älskar att göra sitt arbete väl!

Problemen ligger snarare på åskådarsidan av planen. Där lokalanknytningen saknas hos spelarna har lagen förlorat sin historia, sin själ. Självt känner jag så, men kanske jag är egen. Annorlunda är det när nationerna tävlar. Till nationsselvan kan man inte "köpa" spelare, även om de flesta spelarna är proffs i något utländskt lag. Förhoppningsvis är det nationella sentimentet ett sunt skott på nationalismens träd.

Har pengarna förstört idrotten? På fyrtiotalet kunde en idrottare, löparen Gunder Hägg, innehavare av flera världsrekord, bötfällas och förbjudas att tävla på grund av att han tagit emot några hundralappar för att ställa upp i en tävling. Då Ingemar Johansson blev rik på sin idrott, (proffsboxning), skilde man fortfarande på amatörer och proffs. Endast amatörer kunde tävla i olympiader. Men den nationella uppbackningen och uppskattningen av proffsboxaren Johansson var ändå enorm.⁵

Detsamma gäller väl alla idrotter, som drar någon publik? De internationella ligorna och tävlingarna är för mig helt ointressanta. Men jag kan vara ett undantag. Stjärnidrottarna är vår tids publik- och penningmagnater, pekuniärt lägger de andra artister, underhållare och kulturskapare bakom sig när fotboll och andra idrotter blir en profession. Lagen blir arbetsgivare (eller arbetsköpare) som betalar dyrt.

Om man hårdrar det, kan man tänka sig något andefattigare än att sparka in en boll i en bur av nätmaskor? Ändå, vilken skicklighet kräver det inte, när andra anstränger sig allt de kan för att hindra en? Skicklighet är talang och träning, träning och åter

träning. Vilket arbete ligger inte bakom den? Och skicklighet går inte, som mycket annat, att "fejka". Och det är den unika skickligheten som belönas. Den spänning hela konceptet bygger på, all struktur bakom: ligamatcher, nationella och provinsiella sentiment. Arenor byggda för hundratusen människor. Varje match på någorlunda nivå omsätter miljoner. Hela kontexten är *big business*!

Är det inte bara förstockat äldretänkande att racka ner på idrottens omvandling från lek och spel till *affär*? I socialdemokratiska *Aktuellt i Politiken* (juli 2023) skriver ledarskribenten Lars Stjernkvist angående den nye fotbollsbasen Fredrik Reinfeldts förslag att VAR (Video Assistant Referee) bör införas i det svenska fotbollssystemet, att "fotbollen är en lek, om än en allvarlig lek." Om VAR tycker han inte. Absolut sanning, millimeterrättvisa, hör inte hemma i idrotten, "vi måste få vara barnsliga ibland". Men när millimetrarna betyder miljoner hit eller dit är de naturligtvis viktiga.

I leken, och i idrotten, "i skärningspunkten mellan lek och allvar" (Stjernkvist) bör det där slumpmässiga finnas kvar, det som VAR är tänkt att undanröja. Enbart domaren dömer. Domaren ger ytterligare spänning till leken och att skylla på domaren eller slumpen, om "om hade varit, när matchen förlorats, lättar på trycket", menar Stjernkvist. Var jag millimetern framför backen när passningen slogs? Om ja, borde jag ha blivit avblåst och min hjältegloria rivas av?

En "allvarlig lek" låter dock som en oxymoron.

Att tävla individuellt ser jag som en naturlig, kanske evolutionär, drift. Motsatsen, att samarbeta, samverka, tävla som grupp, förefaller lika evolutionärt naturlig. Det nationella och provinsiella sentimentet är alltså en av idrottens drivkrafter. Man idrottar och spelar inte bara för skojs skull, som vi grabbar (men med drömmar om att spela i landslaget), utan man representerar, inte bara sitt lag, utan en vidare grupp, sin grupp. Och gruppen ser en som sin representant. Så länge världen

är strukturerad i nationer och provinser (städer, orter kvarter etcetera) är detta något naturligt och oförargligt, menar jag, som allttjämt gläder mig när Motala (IFK!) vinner en bandymatch och Piraterna (speedwaylaget) kör hem idel fem-ettor. Eller när det svenska damfotbollslaget rankas bäst i världen.

*

Författaren Ivar Lo-Johansson, väckte på trettioalet debatt med sin skrift *Jag tvivlar på idrotten* (1931). Den debatten dog väl ut i och med att idrotten professionaliserades; med alla andra framsteg blev *tävlandet* den dominerande kulturyttringen, men dess efterdyningar märks än idag. Jag läste boken mot slutet av femtiotalet. Jag läser nu om den i en nyutgåva från 2014. Den är en plädering mot idrotten som samhällsföreteelse men har formen av en roman. Huvudpersonen, Kvickenberg, börjar som framgångsrik och omtalad idrottsman. En skada, inflammation i en överbelastad hälsena, leder så småningom till hans död. Men det är, primärt, inte detta som får honom att vända sig mot idrottsrörelsen utan dess, enligt Kvickenberg (och Ivar Lo), skadliga masseffekter, bland andra nationalistiska och fascistoida attityder (romanen utgavs alltså 1931) som underblåser aggressivitet och våld och kollektiv underordning. Samtidigt görs elitidrottaren till hjälte och ledstjärna, vilket blev uppenbart när auktoritära stater ideologiserade idrotten och inte drog sig för att "statsdroga" den, vilket uppenbarligen gjordes i till exempel DDR (den tyska demokratiska republiken, Östtyskland).

Kvickenberg i Ivar Los roman säger i en av sina ljusare stunder:

Jag förbiser ingalunda tävlan som drivkraften för det mesta av mänsklig ansträngning. Jag bortser heller inte från att människan vill idealisera, ha någon att se upp till", men tillägger "men detta blir i förhållande till vad vi talar om en helt annan sak." (Lo-Johansson, Kap. VIII, s.120).

Tävlingsinstinkten kan också ses som en ventil eller möjlighet att skilja ut sig när allting annat i tillvaron avnivellerats. Filosofen Peter Singer menar – i ett helt annat sammanhang, en diskussion om Hegel och Marx – att dessa överdrev människans benägenhet till samhörighet. I de kommunistiska samhällena, där den ekonomiska jämlikheten – enligt Singer – drivits för långt, började man tävla om annat, status och ära, idrott inbegripet. Och vem som helst, med talang, kunde helt legitimt uppnå samhällelig upphöjelse. Kvickenberg säger: "Genom idrotten har själva äran demokratiserats som ingen kunnat ana förut." (Lo-Johansson, Kap.VIII, s. 11)

Idrotten var ett betydande inslag i den ideologiska kampen, liksom heroiserande av arbetet var ett sätt att utnyttja tävlingsinstinkten i den ideologiska kampen systemen emellan. Men därmed blev idrotten också ett vapen.

Inte att förglömma att idrotten, speciellt lagspelet, har en både social funktion, bland annat som samtalsämne, och ett snarare asocialt men legaliserat syfte, som något att slå vad om. Ivar Lo ("jaget" i romanen ovan) stöter på en man som "dyker" på honom med frågan: "Hur gick det idag?". När Ivar Lo ställer sig helt oförstående, väser mannen: "Begriper ni inte, jag menar, hur gick matchen på Stadion?" Han hade, visar det sig, slagit vad om utgången. Ivar Lo (själv, som Kvickenbergs dialogpartner) konstaterar att idrotten, med alla detaljerna, har blivit en norm för sin tids allmänna vetande, och beklagar att detta gått ut över kulturen i övrigt, boken och skådespelet.

*

Med det nyliberala genombrottet på åttiotalet upphöjes tävlandet till norm och metafor. Inom kulturen såväl som i politiken och näringslivet. Hösten 2023 väckte sportjournalisten Noa Bachners bok *Den sista utposten – en berättelse om svensk fotboll* viss uppmärksamhet. I den är de svenska supporterklubbarna hjältar. Medan idrottsvärlden i övrigt, och speciellt fotbollsvärlden med de internationella organisationerna i toppen, givit upp och vikt sig

för marknadstänkandet, har de svenska supporterskarorna, som vi väl mest förknippar med stökiga bråk inför, under och efter matcherna, behållit sin idealitet.

Grunden är den så kallade 51-procentregeln. En regel som är inskriven i Riksidrottsförbundets (RF) stadgar, vilket innebär att en förenings medlemmar måste inneha minst 51 procent av rösterna i ett idrottsaktiebolag och därmed ha rösträttsmajoritet. Regeln tillkom 1999 med avsikt att stävja att marknadskrafterna och privata investerare helt skulle ta över föreningarna, då man samtidigt i nyliberal anda tillät idrottsföreningar att bilda aktiebolag. Motsvarande regel finns, men uppluckrad, i andra länder som Danmark och Tyskland, vilket gjort den mer eller mindre tandlös där. Sverige (RF) har, enligt Bachner, hittills försvarat regeln, trots flera försök att rucka på den.

Ett exempel är AFC, en på 2000-talet nybildad klubb med en ordförande (på tio års mandat!) och få medlemmar, som betalar en frågeväckande hög medlemsavgift. Avsikten är uppenbarligen att gå runt medlemsdemokratin. "AFC har ångat på i sin ensamhet [i det svenska fotbollssystemet, min anm.], som en isolerad företagslik familjeangelägenhet, i skarp kontrast till mycket av det som utmärker svenska fotbollsklubbar." (Bachner, s. 108). Vintern 2016-2017 går AFC ihop i någon slags samarbetsform med Eskilstuna City (ack, min farbrors klubb!), köper spelare och går upp i Allsvenskan. (Och får en icke-betalande, om bakgrunden helt omedveten, supporter i mig!).

Debatt pågår, som stundom tycks vara häftig, om regelns avskaffande med motivet, att utan privata medel, är de svenska klubbarna bakbundna när det gäller inköp av spelare. Medlemsavgifterna, som generellt är låga, räcker givetvis inte till i budkonkurrensen med till exempel de engelska som alltmer finansieras av oljerika Saudiarabers; ett exempel är Newcastle (en, för all del inte så liten, stad i nordöstra England) som haft stora framgångar i den engelska ligan och i internationella. Ett annat exempel är Londonklubben Arsenal, som ett tag ägdes av en rysk

oligark. Amerikanska investerare driver så kallade *multi-club-ownership-nätverk* (MCO). Manchester City, som oftast toppar den engelska ligan, har slussats från en före detta thailändsk premiärminister (med tveksamma miljarder botten) till en shejk från Förenade Arabemiraten. Inte bara spelare köps och säljs.

Hur mycket dessa förhållanden påverkar de svenska klubbarnas och spelarnas kvalitet är väl inte helt enkelt att utröna. De svenska framgångarna internationellt har ju uteblivit de senaste åren. En vinst mot Frankrike i det kommande VM-spelet skulle ge eko i hela fotbollsvärlden. Klart är emellertid att variationen i det svenska spelsystemet är betydligt större än resten av världen – och därmed förhöjs ju spänningen (och nöjet och intresset?). Bachner visar i ett diagram (Bachner s.168) hur antalet olika ligavinnare i Europas ligor 1994-2013 blivit markant färre de senaste åren. I ett annat diagram (Bachner s.175) att Sverige på 2000-talet haft flest och markant fler olika mästare i högsta divisionen än andra länder (ungefär dubbelt så många som i England till exempel) och de senaste (2025) mästarna Mjällby hör hemma i en liten blekingsk ort, knappt större än Klockrike. Det är trösterikt, om inte annat, i en svensk kontext.. Bachners bok är mycket läsvärd, och är mer än bara upplysande. Svensk föreningsdemokrati är alltså levande.

*

Här ska jag avslutningsvis spela matchen i Klockrike på en helt annan plan. En nivå som jag, när matchen spelades, förstår inte hade en aning om. När jag sparkat bollen in i nätmaskorna och matchen blåstes av utan ytterligare mål lyftes mitt vinnande mål till ett *institutionellt* faktum. Hur så? Det hänger samman med att vi då redan, som pojklag, inträtt i *seriesystemet*.

Häng med (eller hoppa över det här), för nu blir det filosofi, utifrån språkfilosofen John R. Searles och hans bok *Konstruktionen av den sociala verkligheten*. Resonemanget går så här: att jag gjorde mål är ett faktum (såvida jag inte ljugar). Att det var min och mina kamraters och ledares *intention*, en avsikt alltså, att vi alla skulle

göra mål – åtminstone vi anfallare – bör det inte råda något tvivel om. Det var ett *kollektivs* intention. Till intentionen hörde en *funktion*: att vi, laget, avancerade i den poängliga vi ingick i. Seger i matchen innebar att vi fick två poäng till i ligatabellen (numera får man tre); det andra laget ingen. Poängen i ligatabellen har ingen *fysisk* existens, som vi spelare eller bollen till exempel, men väl en *social*. Placeringen i den är en symbol för – en representation av – ett (*status*)tillstånd, bättre-sämlre. Vi går från, vad Searle kallar "råa" fakta, i det här fallet en handling/händelse – mitt vinnande mål – till mentala fakta, poängen som innebar högre status. Sådana mentala fakta kallar Searle generellt för *institutionella*. Searle anger en formell struktur för denna övergång: "X räknas som Y i kontexten C." Att "räknas som" betyder här inte "identiskt med" eller att X och Y har, språkligt uttryckt, samma referens, utan att Y är något utöver X.

Kontexten C är fotbolls- och ligasammanhanget. Y är i denna kontext statusen (placeringen i tabellen) och X är förstås målet, den fysiska, faktiska, händelsen att "bollen, under den stipulerade matchtiden, passerade den vita kritlinjen mellan och inom ramen av två stolpar med en överliggande ribba utgörande motståndarens (fysiska) mål."

I vår "gårdsgårdsliga" spelade nog placeringen ingen roll annat än för självkänslan, men numera, i till exempel Champions League, oj, vilka pekuniära och andra konsekvenser följer inte av placeringen. För att inte tala om Super Bowl. Som jag skrivit ovan: kontexten är "big business". Placeringen i dessa ligor betyder allt, det vill säga, pengar och självkänsla. Den har stor och avgörande betydelse i den sociala verkligheten. I den fysiska verkligheten betyder målen och placeringen platt intet. Om vi nu inte ska hänföra huliganernas förödelse dit (baksidan av föreningsmyntet).

Searle exemplifierar med amerikansk fotboll, där en så kallad "Touch down" ger sex poäng (motsvarande "mål" i vår lite mer sofistikerade form av fotboll). Angående språkets roll i denna

rörelse från en "rå" fysisk nivå till en "mental" (institutionell) nivå, skriver han:

Utan språket kan vi se mannen springa över en vit linje och bära på en boll och utan språket kan vi vilja att en man skall springa över en vit linje bärande på en boll. Men utan språket kan vi inte se mannen göra sex poäng, eftersom poäng inte är någonting som kan vara föremål för tankar eller kan existera oberoende av ord eller andra sorters symboler. Och det som håller för poäng i idrotter gäller också för pengar, regeringar, privat egendom, etcetera. (Searle, s. 82)

Och det är givetvis när det gäller pengar, regeringar, egendom, etcetera som institutionella fakta sparkar [sic]. När vi spelade "knattefotboll" på den där ängen, så gjorde vi det utanför alla "allvarliga" kontexter, vi ingick inte i något seriesystem, seger och förlust glädde eller grämde bara för stunden och glömdes inför nästa match med nya laguppställningar. Målen bidrog inte till att ge matchpoäng eftersom vi inte räknade sådana. Inte heller drog vi någon publik – förutom en häst som betade på ängen vid sidan av. Målen var alltså, visserligen fakta, men skapade inte några *institutionella* fakta. De var bara lek.

¹ Förutsättningen inför matchen var att om de båda kontrahenterna Österrike och Algeriet spelade oavgjort så skulle båda kvalificera sig för fortsatt deltagande i mästerskapen på bekostnad av Iran. Om något av lagen förlorade skulle i stället för detta Iran gå vidare. Vid full tid var ställningen 2-2 och domaren beredde sig att blåsa av. Då rann en algerisk spelare genom den österrikiska försvarslinjen och "nätade". 3-2 för Algeriet. Men de österrikiska spelarna gav inte matchen förlorad. Avspark och direkt inspel framför Algeriets mål där en av dem sköt upp som en raket ur havet av försvarare och nickade till en annan som i sin tur nickade bollen i mål. 3-3 och båda lagen vidare i turneringen!

² Bröderna Nordahl var en legendarisk syskonskara från Hörnefors. De tre bröderna, Gunnar, Bertil och Knut, blev framgångsrika

fotbollsspelare och nådde stor internationell framgång. Den mest berömda brodern, Gunnar Nordahl (1921–1995), var en av de största svenska fotbollsspelarna genom tiderna. Han var Sveriges första utländska proffs när han skrev kontrakt med AC Milan 1949.

³ Klockrike är en by i östra delen av Motala kommun i Östergötland. Klockrike förknippas ofta med Harry Martinsons (Nobelpristagare 1976) berömda roman från 1948, *Vägen till Klockrike*.

⁴ Karl Lennart "Nacka" Skoglund (1929–1975) var en av de största och mest legendariska svenska fotbollsspelarna genom tiderna. Han blev känd världen över för sin exceptionella bollkontroll, sina spektakulära trick på vänsterkanten (han spelade liksom jag vänsterytter) och sin personlighet. Han hade enorma framgångar både med det svenska landslaget och som en hyllad proffsspelare i Italien på 1950-talet.

⁵ Ingemar "Ingo" Johansson (1932–2009) är en av Sveriges absolut största idrottslegendarer genom tiderna, mest känd för att ha blivit världsmästare i tungviktsboxning 1959.

Litteratur

Aktuellt i politiken, nr 57, juli 2023

Bachner, Noa *Den sista utposten – En berättelse om svensk fotboll*, Mondial, Stockholm 2023

Lo-Johannson, Ivar *Jag tviplar på idrotten* Arxs Förlag, Malmö 2014

Niva, Erik, *Utväg: Fotboll* Modernista, Stockholm 2012

Searle, John R. *Konstruktionen av den sociala verkligheten* Daidalos, Uddevalla 1999
